

УДК 339.5:341.71"71"

DOI: 10.33813/2224-1213.26.2021.1



Бойко Олена Олександрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут УДФСУ
ORCID iD:0000-0002-2301-4224
olenaboyko1973@gmail.com*

ПЕРСПЕКТИВИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ НА ЗАРУБІЖНІ РИНКИ МЕТОДАМИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Мета статті – здійснення аналізу особливостей та ефективності торговельної дипломатії України на сучасному етапі, зокрема у сфері просування вітчизняних товарів і послуг на міжнародні ринки.

Методологія дослідження полягає в застосуванні методів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, прогнозування, а також у використанні системного, діяльнісного й історичного підходів.

Наукова новизна зумовлена тим, що в статті представлено пропозиції з активізації просування українських товарів і послуг на зарубіжні ринки методами торговельної дипломатії.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що подальший розвиток торговельної дипломатії України здебільшого має проєвропейське спрямування і зумовлений перспективами реалізації «промислового безвізу» з ЄС у межах Угоди АСАА.

Ключові слова: *торговельна дипломатія, зовнішньоторговельна політика держави, ефективність, дипломатичні відносини, мистецтво переговорів, маркетингові дослідження, стратегії.*

Бойко Елена Александровна

*кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов,
учета и налогообложения,
Винницкий учебно-научный институт УГФСУ*

Перспективы активизации продвижения украинских товаров и услуг на зарубежные рынки методами торговой дипломатии

Цель статьи – осуществление анализа особенностей и эффективности торговой дипломатии Украины на современном этапе, в частности в сфере продвижения отечественных товаров и услуг на международные рынки.

Методология исследования заключается в применении методов анализа, синтеза, сравнения, обобщения, прогнозирования, а также в использовании системного, деятельностного и исторического подходов.

Научная новизна обусловлена тем, что в статье представлены предложения по решению проблемы активизации продвижения украинских товаров и услуг на зарубежные рынки методами торговой дипломатии.

Выводы. В результате исследования установлено, что дальнейшее развитие торговой дипломатии Украины в основном имеет проевропейское направление и тесно связано с перспективами реализации «промышленного безвиза» с ЕС в рамках Соглашения АСAA.

Ключевые слова: торговая дипломатия, внешнеторговая политика государства, эффективность, дипломатические отношения, искусство переговоров, маркетинговые исследования, стратегии.

Olena Boyko

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute UGFSU*

Prospects for intensifying the promotion of Ukrainian goods and services on foreign markets by trade diplomacy

The purpose of the article is to analyze the features and effectiveness of Ukraine's trade diplomacy at the present stage, in particular in the field of promoting domestic goods for services to international markets.

The research methodology consists in the use of methods of analysis, synthesis, comparison, generalization, forecasting, as well as in the use of systemic, activity-based and historical approaches.

The scientific novelty is due to the fact that the article presents proposals for solving the problem of enhancing the promotion of Ukrainian goods and services to foreign markets by means of trade diplomacy.

Conclusions. As a result of the study, it was found that the further development of Ukraine's trade diplomacy, basically, comes down to the pro-European direction and is closely related to the prospects for the implementation of «industrial visa-free» with the EU within the framework of the ACAA Agreement.

Key words: trade diplomacy, foreign trade policy of the state, efficiency, diplomatic relations, the art of negotiations, marketing research, strategies.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин характеризується тенденціями глобалізації, що не лише створює значні перспективи для економічного розвитку держав, але й посилює конкуренцію товарів і послуг на міжнародних ринках. У зв'язку із цим кожна держава вживає активні заходи, спрямовані на забезпечення певних конкурентних переваг за рахунок політичних рішень і встановлення партнерських відносин із зарубіжними державами. Ці заходи реалізують у межах окремого напрямку дипломатичних відносин, які сьогодні називають торговельною, або ж комерційною, дипломатією. Цей термін є малопоширеним у наукових колах, часто дослідники не виділяють його зі змісту економічної дипломатії, що спричинює однобічний аналіз роботи державних структур щодо їх міжнародного торговельного співробітництва та розвитку. Це й зумовлює наукову актуальність нашого дослідження. Крім того, про важливість вивчення вказаної теми свідчать і ті процеси, які сьогодні відбуваються в дипломатичних відносинах комерційної сфери. Так, на сьогодні не завершено пошук

оптимальної моделі організації торговельних представництв України в зарубіжних державах, що актуалізує більш детальне висвітлення цього питання. Також необхідною є оцінка ефективності торговельної дипломатії України на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових джерелах наявні різні погляди на сутність торговельної дипломатії, не всі автори визначають її як окремий напрям дипломатичних відносин. Але протягом останніх років учені все частіше порушують питання про самостійне існування інституту торговельної (комерційної) дипломатії. Зокрема, такі міркування розкрито в роботах І. Безверхої [2], А. Бохана [4], О. Шарова [9] та ін. Саме ці дослідження покладені в основу нашої роботи.

Мета статті – проаналізувати особливості та визначити ефективність торговельної дипломатії України на сучасному етапі, зокрема у сфері просування вітчизняних товарів і послуг на міжнародні ринки.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі торговельна дипломатія слугує важливим інструментом у збільшенні обсягів експорту товарів і послуг з України. При цьому перспективи розвитку комерційної дипломатії в Україні пов'язані з оптимізацією організаційної системи відносин у цій сфері. Так, наразі система представництва національних торговельних інтересів України за кордоном перебуває на стадії формування. Вивчення досвіду провідних розвинених країн світу дало змогу засвідчити, що наявність системи торговельних представництв є великою перевагою в конкурентній боротьбі держав за місце на глобальних ринках товарів і послуг та в залученні іноземних інвестицій. Причому такий підхід може бути реалізований у формі класичних самостійних торговельних представництв (Канада, ФРН), а також економічних відділів дипломатичних представництв під егідою МЗС і Міністерства економіки (Естонія). Але спільним для обох форм представництва економічних інтересів держав є те, що обидві форми є елементами цілісних систем економічної дипломатії країн, де наявні такі компоненти, як взаємодія з національним бізнесом і спеціалізована інституційна інфраструктура сприяння національному бізнесу для експансії за кордон і залучення іноземних інвестицій (фінансово-кредитні та страхові інструменти). Саме таку систему представництв торговельних інтересів України за кордоном слід побудувати найближчим часом.

Експерти зазначають про доцільність забезпечення монополізації права МЗС на створення за кордоном структурних одиниць, до функцій яких входить підтримка зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до своїх завдань МЗС як орган державної влади має зосередитися на «макроекономічній дипломатії» – вирішенні проблем міждержавних економічних відносин. Функції «мікроекономічної дипломатії», тобто надання підтримки окремим галузям і підприємствам, поступово можуть передавати торговельно-економічним представництвам, які мають створювати торговельно-промислові палати (наприклад ТПП України й ICC-Ukraine) та об'єднання підприємств (наприклад УСПП). Водночас інші міністерства та відомства мають отримати право, у разі необхідності, створювати свої пред-

ставництва в країнах, з якими вони тісно співпрацюють (за узгодженням з МЗС) для забезпечення міждержавної взаємодії за напрямками відповідно до профілю своєї діяльності. Крім того, МЗС (самостійно або спільно з відповідними міністерствами та відомствами) може створювати при ЗДУ торговельно-економічні місії *ad hoc*, завдання яких полягатиме у вирішенні протягом обмеженого часу нагальних проблем двосторонніх зовнішньоекономічних стосунків (встановлення ділових зв'язків з наступною їх передачею ЗДУ або торгово-економічним представництвам; термінове узгодження потрібних двосторонніх економічних угод; вирішення спірних питань або узгодження спільних проєктів, які мають важливе державне значення, та ін.). Такі місії потрібно створювати безпосередньо для вирішення конкретного питання, їх мають очолювати досвідчені дипломати (наприклад посли з особливих доручень), які працюватимуть на тимчасовій основі.

Сьогодні Україна розглядає роботу дипломатичних установ на економічному напрямі як сервіс для українських експортерів. А сервіс не може існувати без отримання зворотного зв'язку від клієнтів та його аналізу. Тому перспективи оптимізації комерційної дипломатії в Україні на сучасному етапі також пов'язані з інформаційною відкритістю діяльності відповідних органів та структур. Так, 2021 року Міністерство закордонних справ запроваджує систему оцінки бізнесом якості роботи закордонних дипломатичних установ України на економічному напрямі. Відтепер українські підприємства можуть заповнити анкету для надання детального відгуку про роботу посольства чи консульства України в економічній сфері.

Ще 2020 року міністр закордонних справ Дмитро Кулеба запровадив ключові показники ефективності для закордонних дипломатичних установ у сфері економічної дипломатії. Форма для оцінювання була створена в межах діяльності Ради експортерів та інвесторів при МЗС України (РЕІ).

Представники бізнесу можуть оцінити якість та оперативність опрацювання своїх запитів за 10-бальною шкалою. Також експортери можуть поділитися з МЗС враженнями від співпраці з дипломатичною установою і надіслати пропозиції щодо покращення роботи з просування економічних інтересів України. Улітку 2021 року будуть підбиті перші підсумки роботи для вдосконалення роботи МЗС на цьому напрямі [4]. Очікують, що такий захід дасть змогу виявити наявні проблеми й окреслити перспективні віхи оптимізації торговельної дипломатії.

Однією з найамбітніших цілей для України на сьогодні є укладення «промислового безвізу», який дасть можливість продукції, виробленій в Україні, потрапляти на ринок ЄС без повторної сертифікації. Першими пріоритетними секторами промислової продукції для «промислового безвізу» визначено: низьковольтне електричне обладнання, електромагнітну сумісність обладнання, машини.

Для досягнення вказаної цілі торговельної дипломатії вже проведено 18 попередніх оціночних місій. Українська сторона налаштована на підписання 2021 року Угоди АСАА, яка в перспективі дасть змогу охопити майже п'яту частину українського експорту до ЄС.

За результатами семи місяців роботи попередньої оціночної місії ЄС у Мінекономіки представлено заключний звіт про готовність інфраструктури якості України до укладення Угоди АСАА, так званого «промислового безвізу». Захід відбувся 5 травня 2021 року під головуванням заступника міністра розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України – торгового представника України Тараса Качки та за участі експертів попередньої оціночної місії ЄС, представників Європейської комісії та Представництва Європейського Союзу в Україні.

Експертна робоча група провела загалом 18 онлайн-засідань, за результатами яких надано низку рекомендацій. Ідеться про необхідність розширення переліку документів ЄС для оцінки з метою укладення Угоди АСАА, новий формат Таблиць відповідності законодавства України актам законодавства ЄС та удосконалення перекладів. Разом з тим, європейські експерти зазначили, що за останні 10 років Україна досягла помітних результатів у впровадженні актів законодавства ЄС в пріоритетних секторах.

Зокрема, оціночну роботу провадили в напрямі відповідності горизонтального та вертикального законодавства України з питань технічного регулювання, стандартизації, метрології, оцінки відповідності, акредитації, ринкового нагляду та захисту прав споживачів актам законодавства ЄС.

Європейська сторона, своєю чергою, відмічає конструктивний і високопрофесійний діалог з українськими фахівцями, який розпочався в жовтні 2020 року в межах роботи попередньої оціночної місії ЄС. Тому наступним кроком буде початок роботи з отримання Мандата на проведення переговорів щодо укладення Угоди АСАА.

Можна передбачити низку позитивних наслідків таких прогнозованих результатів торговельної дипломатії України. Так, результатом оновлення Угоди з ЄС може стати зняття перепон нетарифного захисту через інструмент, що не потребує ратифікації правок в Угоду.

Одночасно виклики та можливості майбутнього року будуть пов'язані з новою політикою ЄС – Green Deal. Україна зацікавлена в активній участі в екологічному курсі ЄС, проте для бізнесу його переваги поки не здаються однозначними. А відповідно, без комунікації з бізнесом, а також без постійного діалогу України з ЄС Green Deal може стати скоріше проблемою, аніж можливістю.

Ще більш очевидна проблема – необхідність скасування Україною мораторію на експорт лісу-кругляка. За висновками групи арбітрів, Україна буде змушена спільно з ЄС шукати шляхи імплементації рішення. При цьому Євросоюз наполягатиме на повному скасуванні закону 2015 року найближчим часом, а Україна – на пошуку додаткової можливості захисту лісів.

Перспективи розвитку співпраці в межах комерційної дипломатії пов'язані також з Угодами про зону вільної торгівлі з Ізраїлем і Великою Британією, які набувають чинності 2021 року. Також у поточному році можуть нарешті завершитися переговори про зону вільної торгівлі з Туреччиною. Усе це дає підстави сподіватися, що 2021 рік покаже суттєві результати торговельної дипломатії і стане вдалим для міжнародної торгівлі.

Висновки. Отже, проведене дослідження дало змогу засвідчити, що перспективи оптимізації торговельної дипломатії в Україні пов'язані, передусім, з оптимізацією організаційних механізмів підтримки національних комерційних інтересів на зарубіжних ринках за рахунок створення системи як державних, так і недержавних організацій у цій сфері, забезпечення відкритості системи дипломатичних організацій у торговельній сфері. Щодо напрямів подальшого розвитку торговельної дипломатії України, то на сьогодні вони здебільшого мають проєвропейське спрямування і тісно пов'язані з перспективами реалізації «промислового безвізу» з ЄС у межах Угоди АСАА.

Список використаних джерел

1. Безверха І. А. Комерційна дипломатія на сучасному етапі розвитку: основні тенденції та фактори впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 10. С. 36–39.
2. Безверха І. А. Типізація комерційної дипломатії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18 (1). С. 35–40.
3. Бізнес відтепер може оцінити роботу закордонних дипустанов України – МЗС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3231279-biznes-vidteper-moze-ociniti-robotu-zakordonnih-dipustanov-ukraini-mzs.html> (дата звернення: 10.06.2021).
4. Бохан А. В. Екологічний вектор комерційної дипломатії: Україна та Німеччина. *Економіка України*. 2016. №4. С. 57–67.
5. Омельченко О. Надії та ризики: що очікує на міжнародну торгівлю та український експорт у 2021 році. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/project/2019/tradewars/article7.html> (дата звернення: 09.06.2021).
6. Петюр Р., В'юненко А. Торговельні представництва в системі економічної дипломатії України. *Грані*. 2020. Т. 23. №9. С. 15–25.
7. Попередня оціночна місія ЄС представила звіт щодо готовності України до укладання «промислового безвізу». URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=917de383-2ca0-4504-bc5e-8a7916cb1033&title=PoperedniaOtsinocnaMisiasPredstavilaZvitSchodoGotovnostiUkrainiDoUkladanniapromislovogoBezviz> (дата звернення: 04.06.2021).
8. Шаров О. Економічна дипломатія: іноземний досвід у галузі економізації зовнішньої політики. URL: <http://ufpa.org.ua/blog/3844> (дата звернення: 10.06.2021).
9. Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи : монографія / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

References

1. Bezverkha I. A. (2015) Komerциjna dyplomatiya na suchasnomu etapi rozvytku: osnovni tendenciji ta faktory vplyvu [Commercial diplomacy at the present stage of development: main trends and factors of influence]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo ghumanitarnogo universytetu. Ekonomika i menedzhment*

[Scientific Bulletin of the International Humanities University. Economics and Management], vol. 10, pp. 36–39 (in Ukrainian).

2. Bezverkha I. A. (2018) Typizacija komercijnoji dyplomatiji [Typification of commercial diplomacy]. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove ghospodarstvo* [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy], vol. 18 (1), pp. 35–40 (in Ukrainian).

3. Biznes vidteper mozhe ocinyty robotu zakordonnykh dypustanov Ukrajinjy – MZS [From now on, business can evaluate the work of foreign diplomatic missions of Ukraine – the Ministry of Foreign Affairs]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3231279-biznes-vidteper-moze-ociniti-robotu-zakordonnih-dipustanov-ukraini-mzs.html> (accessed 10 June 2021) (in Ukrainian).

4. Bokhan A. V. (2016) Ekologhichnyj vektor komercijnoji dyplomatiji: Ukrajinna ta Nimechchyna [Ecological vector of commercial diplomacy: Ukraine and Germany]. *Ekonomika Ukrajinjy* [Economy of Ukraine], vol. 4, pp. 57–67 (in Ukrainian).

5. Omeljchenko O. (2020) *Nadiji ta ryzyky: shho ochikuje na mizhn-arodnu torghivlju ta ukrajinsjkyj eksport u 2021 roci* [Hopes and risks: what awaits international trade and Ukrainian exports in 2021]. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/project/2019/tradewars/article7.html> (accessed 09 June 2021) (in Ukrainian).

6. Petjur R. (2020) Torghoveljni predstavnyctva v systemi ekonomichnoji dyplomatiji Ukrajinjy [Trade missions in the system of economic diplomacy of Ukraine]. *Ghrani* [Edges], vol. 23, no. 9, pp. 15–25 (in Ukrainian).

7. *Poperednja ocinochna misija JeS predstavyla zvit shhodo ghotovnosti Ukrajinjy do ukladannja «promyslovogho bezvizu»* [The previous EU assessment mission presented a report on Ukraine's readiness to conclude an "industrial visa ban"]. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=917de383-2ca0-4504-bc5e-8a7916cb1033&title=PoperedniaOtsinochnaMisiiiasPredstavilazVitSchodoGotovnostiUkrainiDoUkladanniapromislovogoBezviz> (accessed 04 June 2021) (in Ukrainian).

8. Sharov O. *Ekonomichna dyplomatija: inozemnyj dosvid u ghaluzi ekonomizaciji zovnishnjoji polityky* [Economic diplomacy: foreign experience in the field of foreign policy economization]. Available at: <http://ufpa.org.ua/blog/3844> (accessed 10 June 2021) (in Ukrainian).

9. Sharov O. M. (2019) *Ekonomichna dyplomatija: osnovy, problemy ta perspektyvy* [Economic diplomacy: basics, problems and prospects]. Nacionaljnij instytut strategichnykh doslidzhenj. Kyjiv : NISD (in Ukrainian).